

Ανυποφίαστοι και ...αυτιστές

του Κώστα Σημίτη

Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ) προχωρεί σταθερά εδώ και καιρό. Η κυβέρνηση και το κοινοβούλιο συντάσσουν υπομνήματα και προτάσεις. Όπως σε πολλά άλλα θέματα. Η ελληνική πολιτική ζωή επικεντρώνεται τώρα στον άθλιο εκλογικό νόμο. Όπως πριν σαράντα περίπου χρόνια. Ανυποφίαστοι πορευόμαστε τον δρόμο της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης αυτιστές ασχολούμαστε με τα δικά μας μικροπροβλήματα. Δεν έχουμε αντιληφθεί ότι επέρχονται εξελίξεις που θα συγκλονίσουν τη χώρα.

Τι θα σημάνει η ΟΝΕ για μας, για μιιά οικονομία με υψηλό πληθωρισμό, και υψηλά ελλείμματα, για μιιά πολιτεία που δεν μπορεί να αντισταθεί σε συντεχνιακές πιέσεις, για τα πολιτικά κόμματα που ισχυρίζονται ότι σχεδιάζουν "στην Αθήνα και όχι στις Βρυξέλλες" αλλά έχουν προ πολλού χάσει τη δυνατότητα σχεδιασμού. Θα αναφέρω μερικά ενδεικτικά παραδείγματα

α) Θα υπάρξει ένα ενιαίο νόμισμα σε όλο τον ευρωπαϊκό χώρο, το ECU. Η δραχμή θα πάψει να υπάρχει. Η νομισματική πολιτική θα είναι σε όλη την Ευρώπη ενιαία. Θα καθορίζεται από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα το Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών όπως λέγεται στην επίσημη ευρωπαϊκή ορολογία. Όλες οι πολλαπλές ρυθμίσεις με τις οποίες η Τράπεζα της Ελλάδας επηρεάζει την ροή των καταθέσεων ώστε να εξασφαλίζει τη χρηματοδότηση των δημοσίων επιχειρήσεων, του αγροτικού τομέα, της στεγαστικής πολιτικής θα πάψουν να υπάρχουν. Η Ελλάδα δεν θα μπορεί να έχει ιδιαίτερη νομισματική και σε πολύ περιορισμένο βαθμό ιδιαίτερη πιστωτική πολιτική.

β) Το επιτόκιο θα καθορίζεται από τη νομισματική πολιτική της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και θα προσδιορίζεται ελεύθερα από τις δυνάμεις της αγοράς. Οι ειδικές ρυθμίσεις με τις οποίες

σήμερα ορισμένοι κλάδοι εξασφαλίζουν προνομιακά επιτόκια (βιοτεχνία, αγροτική παραγωγή) θα καταργηθούν.

γ) Ο αμετάκλητος προσδιορισμός σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών και η υιοθέτηση ενιαίου νομίσματος θα αποκλείσει μιά για πάντα τη δυνατότητα βελτίωσης της ανταγωνιστικότητάς μας με την αναπροσαρμογή της ισοτιμίας της δραχμής. Οι υποτιμήσεις για να διασώσουμε την παραπαίουσα βιομηχανία θα ανήκουν στο παρελθόν. Η ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων θα προκύπτει από περιορισμό του κόστους και βελτίωση της παραγωγικότητάς τους. Η πίεση στο κόστος εργασίας θα είναι ιδιαίτερα μεγάλη. Θα υπάρξει μείωση εισοδημάτων.

δ) Τα ελλείμματα του δημόσιου τομέα θα αποτελούν αντικείμενο άμεσου ελέγχου των οργάνων της Κοινότητας και θα περιοριστούν δραστηνά. Η έκδοση νομίσματος για την κάλυψη ελλείμματων δεν θα είναι δυνατή, μιά ελληνική πρακτική που όλοι αρνούνται αλλά όλοι εφαρμόζουν. Η έκδοση νομίσματος θα είναι αποκλειστικό προνόμιο της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας. Το Δημόσιο θα είναι υποχρεωμένο να εξασφαλίζει τα χρήματα για την κάλυψη των ελλειμμάτων από την αγορά πληρώνοντας το κανονικό επιτόκιο. Ο δανεισμός από χώρες ή τράπεζες εκτός Κοινότητας θα υπόκειται σε κοινοτικό έλεγχο. Κατά την άποψη της Επιτροπής ο δανεισμός του δημόσιου τομέα δεν θα πρέπει να υπερβαίνει τη δαπάνη για επενδύσεις. Αν θυμηθούμε ότι το έλλειμμα του δημόσιου τομέα κυμαίνεται στο 20% περίπου του ΑΕΠ τα δύο τελευταία χρόνια ενώ η δαπάνη για δημόσιες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου φτάνει περίπου το 4% του ΑΕΠ μπορούμε να αναλογιστούμε το μέγεθος του περιορισμού που θα μας επιβληθεί.

ε) Η ύπαρξη ενός ενιαίου νομίσματος συνεπάγεται και την εφαρμογή από τα κράτη μέλη μιάς οικονομικής πολιτικής που ακολουθεί ενιαίες κατευθύνσεις. Κατά την Επιτροπή ο συντονισμός των οικονομικών πολιτικών θα ενισχυθεί κατά πολύ στη τελική φάση της ΟΝΕ. Θα υπάρξουν πολυετείς οικονομικές κατευθυντήριες οδηγίες για τα κράτη μέλη, ενισχυμένη πολυμερής εποπτεία της οικονομικής πολιτικής και ενιαίες ρυθμίσεις για τις οικονομίες που παρουσιάζουν προβλήματα.

Τα περιθώρια ελευθερίας των κρατών μελών να εφαρμόσουν μιά διαφορετική μακροοικονομική πολιτική από εκείνη που θα αποφασίζεται στα όργανα της Κοινότητας θα είναι ελάχιστα άν' όχι ανύπαρκτα.

στ) Η ενιαία οικονομική πολιτική θα έχει ως συνέπεια να εφαρμοσθούν βαθμιαία και σε πολλούς τομείς ενιαίοι κανόνες. Η Επιτροπή αναφέρει ως πιθανούς τομείς κοινής ρύθμισης τον ανταγωνισμό, την έρευνα και την τεχνολογική ανάπτυξη, το περιβάλλον, το εμπόριο, την υποδομή, την αγορά εργασίας και ορισμένες πλευρές της φορολογίας. Όσον αφορά τη φορολογία είναι φανερό ότι διαφορετικά φορολογικά καθεστώτα στις χώρες μέλη μπορούν να νοθεύσουν τις συνθήκες ανταγωνισμού και να οδηγήσουν σε εκτεταμένη φοροδιαφυγή. Χρειάζεται λοιπόν ενιαία αντιμετώπιση. Δυσλειτουργίες στην αγορά εργασίας μπορούν να επηρεάσουν την οικονομική πολιτική. Γι' αυτό και η Επιτροπή επιδιώκει πέρα από την ενίσχυση των διαδικασιών διαπραγμάτευσης μεταξύ των κοινωνικών εταίρων, την απελευθέρωση της αγοράς και τη μεγαλύτερη κινητικότητα των εργαζομένων. Η Κοινότητα θα επιδιώξει να προσδώσει συγκεκριμένο περιεχόμενο στην Κοινωνική Χάρτα, αυτό όμως δεν σημαίνει ότι πρόκειται να επιζήσει το σημερινό καθεστώς της αγοράς εργασίας στην Ελλάδα με τους πολλούς και ποικίλους περιορισμούς του.

ζ) Κύριος στόχος της ΟΝΕ θα είναι η σταθερότητα των τιμών. Ο στόχος αυτός θα αναφερθεί στη Συνθήκη και θα καθορίζει το σύνολο της κοινοτικής οικονομικής πολιτικής. Ο ελληνικός πληθωρισμός πάντα σημαντικά ψηλότερος από τον κοινοτικό είναι αποτέλεσμα ενός συγκεκριμένου τρόπου άσκησης της πολιτικής εξουσίας. Είχε και έχει πολιτικές ρίζες. Τα κόμματα και οι ομάδες συμφερόντων στη χώρα μας θα πρέπει να επανεξετάσουν τις θέσεις και τα προγράμματά τους.

Συνοπτικά : Με την πρόοδο της ΟΝΕ θα ισχύσουν νέοι κανόνες παιχνιδιού για την ελληνική οικονομία και κοινωνία, νέοι κανόνες οι οποίοι θα προκύπτουν από μιά διαφορετική κοινωνική και οικονομική πραγματικότητα και θα ανατρέπουν πρακτικές αντιλήψεις, πολιτικές, στάσεις ζωής που ισχύουν σήμερα στη χώρα.

Όλα αυτά δεν θα συμβούν σε ένα απροσδιόριστο μέλλον. Η ΟΝΕ θα εισέλθει στο δεύτερο στάδιο της πραγματοποίησής της την 1.1.94 και υπολογίζεται ότι θα ολοκληρωθεί το 1997. Για την Ελλάδα ισχύουν μεταβατικές περίοδοι. Όμως και η Ελλάδα θα πρέπει να ενταχθεί ολοκληρωτικά στην ΟΝΕ στη διάρκεια της δεκαετίας που έρχεται.

Ίσως μερικοί αντιτείνουν ότι η ΟΝΕ δεν είναι ακόμη πραγματικότητα και η τελική της φάση θα είναι διαφορετική από εκείνη που διαγράφηκε. Όμως η εμπειρία από την εξέλιξη της Κοινότητας πείθει ότι η ένσταση αυτή δεν ευσταθεί. Στην Κοινότητα επενδύτησαν αργά ή γρήγορα πάντα οι δυνάμεις που ροδηγούσαν στην ενοποίηση. Γιατί η ενιαία αγορά απαιτεί ^{ενιαίες} ρυθμίσεις. Η αρχή της ομοφωνίας στη λήψη των αποφάσεων έμοιαζε άλλοτε ακλόνητη. Εγκυβερνήθηκε όμως κάτω από την πίεση των πραγμάτων και σήμερα κανείς δεν επιθυμεί την επαναφορά της.

Μερικοί πιστεύουν ότι οι εξελίξεις που διαγράφηκαν εξαρτώνται και από τη βούλησή μας. Άρα αν εμείς δεν τις επιθυμούμε δεν έχουμε παρά να αντιταχθούμε. Η ένσταση αυτή θέτει το ερώτημα, σε ποίο βαθμό μπορούμε να αναστείλουμε τη διαγραφόμενη πορεία και να επιβάλουμε τους δικούς μας όρους. Το ερώτημα αυτό εντάσσεται στο ευρύτερο πρόβλημα αν και σε ποίο βαθμό μπορούμε να αρνηθούμε την πορεία της οικονομικής και νομισματικής ενοποίησης, να την παρεμποδίσουμε και ταυτόχρονα να αποφύγουμε την Ευρώπη των δύο ταχυτήτων. Η απάντηση είναι δυστυχώς αρνητική. Αν εμείς επιμένουμε σε θέσεις που δεν συμβιβάζονται με την πολιτική βούληση των εταίρων μας και τις οικονομικές επιδιώξεις των κοινωνιών τους θα μείνουμε πίσω εκ των πραγμάτων. Θα αποχωριστούμε από μας με τον ένα ή άλλο εύσημο τρόπο. Όταν μείνουμε πίσω το όφελος θα είναι σχεδόν ανύπαρκτο ενώ οι ζημιές ανυπολόγιστες. Ούτε θα αποφύγουμε την επιβολή των δικών τους ρυθμίσεων στη δική μας οικονομία. Η συμμόρφωσή μας θα πραγματοποιηθεί έμμεσα, από τα πράγματα, από τις αναγκαιότητες μιάς αγοράς διασυνδεδεμένης με την ευρωπαϊκή αγορά που ούτε αυτοδύναμη είναι ούτε μέγεθος έχει ώστε να στηρίξει μιά αυτοδύναμη πολιτική. Αυτό δεν σημαίνει ότι πρέπει να παραδεχτούμε μιά Ευρώπη δύο

ή πολλών ταχυτήτων. Σημαίνει ότι πρέπει να διαμορφώσουμε και να υποστηρίξουμε πολιτικές που αποφεύγουν τον κίνδυνο της περιθωριοποίησης. Σημαίνει ότι δεν θα πρέπει να αποδεχόμαστε μοιρολατρικά τις εξελίξεις αλλά να εργαστούμε για να τις κυριαρχήσουμε. Η Ελλάδα είναι υποχρεωμένη από τα πράγματα να διεκδικήσει και να διασφαλίσει τη θέση της μέσα από τα διαμορφούμενα νέα ευρωπαϊκά σχήματα. Γι' αυτό η επιλογή συμμετοχή ή μη δεν υπάρχει. Η μη συμμετοχή θα οδηγήσει στην περιθωριοποίηση. Χρειάζεται να προσφέρουν οι εταίροι εκείνο που έχει ανάγκη η χώρα. Χρειάζεται γι' αυτό προσπάθεια σε δύο κατευθύνσεις.

Η προσπάθειά μας πρέπει να αφορά πρώτα απ' όλα την ενίσχυση του "εσωτερικού οικονομικού μετώπου". Χρειάζεται ταχύτερη, πιο τολμηρή και πιο αποτελεσματική πολιτική οικονομικής σταθεροποίησης. Πρέπει να δημιουργήσουμε εμείς τις προϋποθέσεις ώστε όταν εφαρμοσθεί η ΟΝΕ να μην οδηγηθούμε στο περιθώριο αλλά να είμαστε σε θέση να εκμεταλλευτούμε τα πλεονεκτήματά της.

Η προσπάθεια μας θα πρέπει να αφορά επίσης την διαμόρφωση και την υπεράσπιση μιάς διαπραγματευτικής θέσης, που θα εξασφαλίσει ρυθμίσεις, οι οποίες θα περιορίζουν τους κλυδωνισμούς της προσαρμογής και θα βελτιώνουν την ανταγωνιστική μας θέση.

Η Ελλάδα πρέπει να συνταχθεί με αυτές τις χώρες που είναι υπέρ βραδύτερων ρυθμών στην πραγματοποίηση του δεύτερου και τρίτου σταδίου της ΟΝΕ. Έχουμε βέβαια ζητήσει στο παρελθόν και επί-τύχει μεταβατικές περιόδους σε σχέση με την εφαρμογή κοινοτικών ρυθμίσεων. Το μεταβατικό στάδιο, άς το συνειδητοποιήσουμε, είναι στάδιο προσαρμογής και όχι όπως στην πρακτική των μέχρι σήμερα κυβερνήσεων διαπραγματευτική επιτυχία που επιτρέπει να μείνουν τα πράγματα ανέπαφα. Παράλληλα με τις ρυθμίσεις για τις μεταβατικές περιόδους θα πρέπει να υπάρξουν και εγγυήσεις για την ύπαρξη κοινοτικής αλληλεγγύης, ώστε να μπορέσουμε να αντιμετωπίσουμε αποτελεσματικά πιθανές κρίσεις.

Η Ελλάδα πρέπει να ζητήσει από την Κοινότητα μία γενναία προσπάθεια για την πραγματοποίηση της οικονομικής σύγκλισης και την μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων. Η ΟΝΕ θα οδηγήσει στη μείωση των πραγματικών εισοδημάτων των ελλήνων εργαζομένων. Η απώλεια εισοδημάτων, η βέβαιη διεύρυνση των εισοδηματικών ανισοτήτων αν μείνουν οι παραγωγικές δυνατότητες άνισα κατανεμημένες στον ευρωπαϊκό χώρο, αποτελούν το ισχυρότερο επιχείρημα για την διεκδίκηση πόρων και την εφαρμογή πολιτικών που θα οδηγήσουν στην σύγκλιση. Από τη διεθνή εμπειρία προκύπτει, ότι όταν υπάρχουν διαφορές στις δυνατότητες ανάπτυξης των διαφόρων περιοχών και περιορίζεται η ελευθερία στον καθορισμό των συναλλαγματικών ισοτιμιών, όπως αυτό συμβαίνει σε ομοσπονδίες, πρέπει να αυξάνονται στο μέγιστο δυνατό οι δημοσιονομικές μεταβιβάσεις του κέντρου προς την περιφέρεια για την αντιμετώπιση των περιφερειακών ανισοτήτων. Αυτό άρα πρέπει να συμβεί και στη μελλοντική Ευρώπη.

Η άμβλυνση των ανισοτήτων, η οικονομική σύγκλιση, η περιφερειακή πολιτική δεν μπορούν να πραγματοποιηθούν με τους σημερινούς πόρους της Κοινότητας. Γι' αυτό και η Κοινότητα χρειάζεται να αναθεωρήσει τη δημοσιονομική της πολιτική, ν' αυξήσει σημαντικά τους ίδιους πόρους της, να αυξήσει τα ποσά που διατίθενται μέσω των διαρθρωτικών ταμείων της. Μελέτες έχουν διαπιστώσει ότι στα πρώτα στάδια της ενοποίησης ο κοινοτικός προϋπολογισμός θα έπρεπε από το 1,2% του κοινοτικού ΑΕΠ το 1992 να φτάσει το 5-7% για να προωθηθεί ουσιαστικά η σύγκλιση των βιοτικών επιπέδων και των επιπέδων παραγωγικότητας.

Ταυτόχρονα η Ελλάδα θα πρέπει να επιδιώξει την εφαρμογή της Κοινωνικής Χάρτας, τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των εργαζομένων στα πλαίσια της οικονομικής πολιτικής που θα εφαρμοσθεί. Στόχος μας πρέπει να είναι όχι μόνο η σύγκλιση των επιπέδων ανάπτυξης μέσα στην Κοινότητα αλλά και η δημιουργία ενός ενιαίου κοινωνικού χώρου που θα εξασφαλίζει υψηλά επίπεδα κοινωνικής προστασίας.

Κρίσιμο για τη χώρα μας θα αποδειχθεί η ευαισθησία των κοινοτικών οργάνων και ιδίως της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας απέναντι στα προβλήματα που θα συναντήσουν οι λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές. Γι' αυτό και η Κεντρική Τράπεζα δεν μπορεί να είναι μόνο μιά τεχνοκρατική υπηρεσία ανεξάρτητη απέναντι στην πολιτική βούληση των πληθυσμών που απαρτίζουν την Ευρώπη. Χρειάζεται να εξευρεθούν λύσεις για τον δημοκρατικό έλεγχο της και τη συνεχή νομιμοποίησή της πολιτικής της.

Έχει επισημανθεί σωστά, ο κίνδυνος της ταχύτερης προώθησης των νομισματικών πτυχών της ενοποίησης σε σχέση με τις αντίστοιχες οικονομικές όπως είναι η νέα περιφερειακή πολιτική, η νέα δημοσιονομική πολιτική οι αναμορφωμένες διαρθρωτικές πολιτικές. Αυτό σημαίνει ότι είναι δυνατόν να υποστούμε τις αρνητικές επιπτώσεις της ΟΝΕ πολύ νωρίτερα από τις θετικές της πλευρές. Εναπόκειται στη διαπραγματευτική μας ικανότητα και στην οικονομική μας πολιτική να αποκαταστήσουμε μιά σωστή ισορροπία. Όχι μόνο να προλάβουμε την επαπειλούμενη καταστροφή αλλά και να μεγιστοποιήσουμε τα οφέλη μας από την ευρωπαϊκή ενοποίηση.